

1. В.Буткевич: «У системі Європа – Україна велика дистанція, і вона пов'язана з непрофесіоналізмом вітчизняних фахівців». // Віче. – №19. – жовтень 2008.; Клименко О.А. Неурядові організації і боротьба за соціально відповідальний бізнес. /О.А. Клименко //Політичний менеджмент. –К., 2008. – №1 (28). – С.117-128.; Л.Кривачук Міжнародні неурядові організації в інтересах дітей: аналіз діяльності та систематизація організацій.// Науковий вісник. Демократичне врядування. – 2010. – Вип. 6.; Левченко К.Б. Міжнародні організації, які працюють в напрямі запобігання торгівлі жінками в Україні. //Вісник Університету внутрішніх справ. Спец. випуск. Х., 1999. С. 120–126.; Подпчук В.А. Роль міжнародних організацій у здійсненні інтеграційної політики у сфері соціальної роботи і соціальної освіти. //Соціальна робота в Україні: теорія та практика. /За ред. А.Я. Ходорчук. – К.: ДЦССМ, – С.118-120.; 2. Nimetsko-ukrainiski gromadski initsiatyvy [German and Ukrainian civic initiatives]: In German and Ukrainian Режим (2005) Friedrich-Ebert-Foundation доступу: http://www.hilfsorganisationen.de/MENUE/Foreign_Aid/o/; 3. Caritas – Ukraine: [Електронний ресурс]: Режим доступу.– http://www.caritas-ua.org/index.php?option=com_content&view=article&id=492&Itemid=88&lang=uk; 4. Caritas–Ukraine: Caritas verstärkt Hilfe für Flüchtlinge // Nothilfeprogramme sowohl in der Ukraine als auch in Russland / Partner vor Ort bereiten sich auf Winterhilfe vor [Електронний ресурс]: Режим доступу – <http://www.caritas-international.de/presse/presse/ukraine-caritas-verstaerkt-hilfe-fuer-fl/>; 5. Ukraine: Hilfen für Inlandsvertriebene Winterhilfe für Vertriebene und Flüchtlinge [Електронний ресурс]: Режим доступу. <http://www.caritas-international.de/hilfeweltweit/europa/ukraine/inlandsvertriebene/>; 6. Дорога к дому. [Електронний ресурс]: Режим доступу. <http://www.wayhome.org.ua/ru/>; 7. Die Heilsarmee in Deutschland. Wir kümmern uns. [Електронний ресурс]: Режим доступу. <http://www.heilsarmee.de/>; 8. Солошенко В. Діяльність європейських неурядових організацій в Україні. // Віче. – № 2 (382) –2015. – С. 11-15.

УДК 327.7(476) : 321

Богданович І.І.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ – ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Стаття присвячено проблемі функціонування громадянського суспільства в Республіці Білорусь і в пострадянських країнах азійського регіону та ролі міжнародних організацій у процесі його розвитку. Досліджено стан взаємодії міжнародних організацій з Білоруссю, Киргизстаном, Таджикистаном, Узбекистаном, Туркменістаном у підтримці інститутів громадянського суспільства.

Ключові слова: міжнародні відносини, міжнародні організації, громадянське суспільство, Білорусь.

Статья посвящена проблеме функционирования гражданского общества в Республике Беларусь и в постсоветских странах азиатского региона и роли международных организаций в процессе его развития. Исследовано состояние взаимодействия международных организаций с Беларусью, Кыргызстаном, Таджикистаном, Узбекистаном, Туркменистаном в поддержке институтов гражданского общества.

Ключевые слова: международные отношения, международные организации, гражданское общество, Беларусь.

Article is devoted to the civil society functioning in Belarus and post-Soviet countries of the Asian region and the role of international organizations in the process of its development. The author investigated the state of interaction of international organizations with Belarus, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan, Turkmenistan in supporting the development of civil society.

Keywords: international relations, international organizations, civil society, Belarus.

В умовах глобалізованого світу розвиток громадянського суспільства країн в перехідною економікою та країн, що розвиваються, значною мірою перебуває під впливом (ідеологічним, організаційним, фінансовим) відповідних міжнародних організацій та інших недержавних зарубіжних структур. Зусилля зарубіжних партнерів, котрі репрезентують різноманітні інституційні структури, залежно від напряму підтримки, можуть бути спрямовані на політичне середовище держави та його модифікацію; на економічну та фінансову системи країни; на соціальне середовище; на розвиток спеціалізованих громадянських інститутів суспільства; на надання освітніх та інформаційних послуг для мешканців країни тощо.

Країни пострадянського простору, які не увійшли до Євросоюзу, демонструють різне ставлення як до самого громадянського суспільства, що виявляється у створенні своєрідних політико-правових умов функціонування його структур, так і до його міжнародної підтримки. Якщо в Україні, Молдові, країнах Закавказзя розвиток інститутів громадянського суспільства отримав більшу чи меншу підтримку міжнародних організацій, то співпраця національних недержавних організацій з організаціями міжнародними у країнах азійської частини колишнього СРСР та в Білорусі відзначається низкою проблем, нерідко цілеспрямовано створюваних самими державами з метою перешкодження посилення громадянського суспільства як потенційної загрози авторитарним політичним системам.

Попри актуальність дослідження проблем впливу міжнародних організацій на розвиток громадянського суспільства у пострадянських країнах, де така взаємодія не отримала державної підтримки, аналіз цієї проблематики до сьогодні практично відсутній, що не в останню чергу спричинено обмеженістю доступної інформації.

Метою статті є розгляд особливостей діяльності міжнародних організацій, спрямованої на підтримку громадянського суспільства, у пострадянських країнах, зокрема, у Білорусі та в тих країнах пострадянського простору, які, як і Білорусь, щонайменше не приділяють значної уваги питанням розвитку громадянського суспільства. Для реалізації зазначеної мети важливо окреслити коло міжнародних організацій, діяльність яких охоплює простір громадянського суспільства, а також дослідити можливості і форми співпраці міжнародних організацій з інститутами громадянського суспільства зазначених країн.

Міжнародні організації традиційно поділяють на міждержавні, утворені шляхом підписання спеціального установчого документу представниками двох або кількох держав, та недержавні, створені із залученням юридичних та фізичних осіб з різних країн. Діяльність цих двох типів організацій відрізняється за механізмами та моделями.

Найбільш відомою й авторитетною міжнародною організацією у сучасному світі, безумовно, залишається Організація Об'єднаних Націй (ООН), яка налічує 193 члени і, таким чином, охоплює практично всю планету. Оскільки функціонування ООН не обмежується якимись кількома напрямками,

можливості її є чи не найбільші серед діючих міжнародних інституцій. У структурі ООН тематика громадянського суспільства найбільш ґрунтовно охоплена двома інституціями – Третім комітетом Генеральної Асамблеї ООН (на нього покладено соціальні, гуманітарні питання та питання культури) і Економічною та Соціальною Радою (ЕКОСОП), яка є одним з шести головних органів ООН.

На регіональному рівні найбільш потужною організацією є Європейський Союз (ЄС), до якого нині входять 28 країн Європи. Специфічними органами ЄС, покликаними сприяти розвитку громадянського суспільства через консультативну, інформаційну та іншу допомогу відповідним структурам не лише у країнах-членах ЄС, а й в інших країнах, є: Агенція ЄС з питань покращення умов життя і праці (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound), Європейський моніторинговий центр змін (European Monitoring Centre on Change (EMCC), Агенція ЄС з дотримання фундаментальних прав людини (European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), Європейський економіко-соціальний комітет (European Economic and Social committee). Ці органи здійснюють контроль за дотриманням прав людини, стежать за протидією дискримінації, з'ясовують причини порушення базових прав та свобод людини, розробляють рекомендації щодо їх усунення, взаємодіють з іншими організаціями й їхніми підрозділами у площині громадянського суспільства. Участь у роботі Агенції ЄС з дотримання фундаментальних прав людини, створеної 2007 р. на підставі регламенту Ради ЄС, можуть брати країни-кандидати, а також країни, що уклали або мають намір укласти угоду про асоціацію з ЄС [10, р. 1-14].

Важливою компонентою формування громадянського суспільства у державах європейського континенту стала Рада Європи (РЕ), до структури якої нині входять, серед іншого, Комітет міністрів Ради Європи, Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ), Венеціанська комісія, Європейський суд з прав людини. Саме під егідою Ради Європи було розроблено, а в 1950 р. підписано Конвенцію про захист прав людини та основних свобод, яка набула юридичної сили 3 вересня 1953 р. [4]. Окремою незалежною інстанцією у рамках Ради Європи є Комісар з прав людини, якому доручено сприяти інформуванню та додержанню стандартів щодо прав людини у 47 державах-членах Ради Європи. Комісар співпрацює з широким колом міжнародних і національних інститутів, а також організаціями, що здійснюють моніторинг прав людини. Його головним міжурядовим партнером у цій сфері є ОБСЄ, громадські правозахисні організації, університети та аналітичні центри, які спеціалізуються на означених питаннях.

Важливу роль у розвитку громадянського суспільства відіграє така структура, як Представництво Європейського Союзу в тій чи іншій країні, яка активно взаємодіє з НДО країн перебування.

Ще одна структура, яка впливає на розвиток громадянського суспільства шляхом формування умов для мирного розвитку світу, це – Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). До її складу входить 57 країн з Північної Америки, Європи, Центральної Азії та 11 партнерів зі співпраці з

Азії, Африки, Океанії. Утворена у 1957 р. під назвою «Нарада з безпеки та співробітництва в Європі», ця організація у 1975 р. дала життя Заключному Акту «Наради з безпеки та співробітництва в Європі». Зазначений документ, підписаний главами багатьох країн у Гельсінкі, і в XXI ст. залишається наріжним каменем для розвитку міжнародних відносин. У ньому зафіксовано як загальні принципи міжнародного права, основоположні в контактах між державами, так і специфічні положення, присвячені окремим секторам та галузям існування людей та держав (економіка, торгівля, освіта, співпраця у гуманітарній сфері тощо).

Серед локомотивів діяльності у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства залишаються частково урядові структури інших держав: Friedrich Ebert Stiftung, Konrad Adenauer Foundation, Freedom House, USAID Agency тощо. Крім міждержавних та наддержавних міжнародних організацій, у світі сьогодні нараховується велика кількість структур та об'єднань недержавного характеру. Точну їхню кількість підрахувати важко через розбіжність методологічних підходів до розуміння суті і параметрів міжнародної організації різними дослідниками та певні обмеження в доступі до інформації про діяльність окремих неурядових організацій. Найвідомішими з них є правозахисні: «Міжнародна амністія» (Amnesty International), «Лікарі без кордонів», «Репортери без кордонів»; Міжнародна організація із захисту прав людини (Human Right Watch); екологічна «Зелений світ» (Green peace); антикорупційна «Міжнародна прозорість» (Transparency International).

Держави колишнього соціалістичного блоку активно здійснюють взаємодію як з організаціями громадянського суспільства, так і з міжнародними організаціями в галузі сприяння розвитку й функціонування НДО. Скажімо, Чехія, Словаччина, Польща, Болгарія, Румунія та країни Балтії упродовж 80-90-х рр. XX ст. використовували міжнародні інституційні структури як інструмент розбудови демократичного суспільства на засадах передових держав західного світу. Ці країни вдало інтегрувалися до Європейського Союзу, побудували ефективну ринкову економіку та виступають вже, за термінологією С.Ф. Гантінгтона, як донор ресурсів та зусиль для просування інтересів західноєвропейського та північноамериканського цивілізаційних блоків. Разом з тим, роль реципієнта для них не є остаточно втраченою, оскільки модернізаційні процеси законсервувати або зупинити неможливо і недоцільно.

Доволі активною є співпраця України з усіма згаданими вище організаціями і структурами. За останні роки у співробітництві міжнародних організацій з Україною пріоритети та акценти зазнали відчутних змін. Для 90-х рр. XX ст. характерним було зосередження уваги на інформаційно-освітніх послугах, спрямованих на інформування державних службовців, науковців, педагогів, студентів, політично активних громадян про сутність громадянського суспільства, про його роль у житті демократичних держав, про місце ринкової економіки в розвитку демократичного суспільства, у забезпеченні прав та свобод людини тощо. Оскільки ці складові були новими в житті вітчизняного суспільства, до процесу долучились навіть непрофільні організації. Як приклад, можемо згадати Міжнародну фінансову корпорацію (є членом Групи Світового

банку), що регулярно організувала навчальні семінари для представників бізнесу, місцевого самоврядування, вищої школи.

З початком XXI ст. акценти почали зміщуватись у практичну площину – на вдосконалення та подальший розвиток засад функціонування демократичного громадянського суспільства. Головними у взаємодії міжнародних організацій з Україною стали: сприяння економічному розвитку країни (головними партнерськими структурами тут були і залишаються МВФ, Група Світового банку, СOT, ЮНКТАД, ОЕСР); надання допомоги в соціальній царині – йдеться про розвиток освіти, науки, охорони здоров'я тощо (організації-партнери України: ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Всесвітня організація охорони здоров'я, Міжнародна організація праці); підтримка інтеграційних прагнень нашої держави – регіональні інтеграційні блоки та Європейський Союз; військове співробітництво – партнерські контакти через структури ООН та Раду Безпеки ООН, взаємодія з НАТО; нарешті, громадянське суспільство, де нашими партнерами є Рада Європи, Організація з безпеки та співробітництва в Європі, громадські об'єднання, неурядові структури та організації, створені за участі національних урядів розвинених країн світу. На останньому напрямі дедалі більше перевагу отримують безпосередні відносини структур громадянського суспільства в Україні з наддержавними і недержавними міжнародними організаціями в плані налагодження їхньої практичної, конструктивної взаємодії з державою.

Різними, подеколи й вельми специфічними шляхами становлення громадянського суспільства та співпраці з міжнародними організаціями пішли пострадянські країни. Позиція вимушеного або свідомого й цілеспрямованого «ізоляціонізму» й обмеження такої співпраці лише економічним та вузько спрямованим, «прикладним» колом питань гуманітарного блоку характерна для азійських країн колишнього СРСР та для Республіки Білорусь. Сьогодні Білорусь, як і пострадянські держави, що географічно належать до Азії, використовує співпрацю з міжнародними організаціями з питань громадянського суспільства скоріше як засіб або інструмент, необхідний для поглиблення партнерства з розвинутими країнами світу в інших сферах соціально-економічної активності, здебільшого не допускаючи міжнародні організації до тих секторів діяльності, що забезпечують розвиток громадянського суспільства в усій його багатоаспектності та повноті.

Так, у Казахстані на державному рівні здійснюється співпраця з Програмою розвитку ООН, Дитячим Фондом ООН, Всесвітньою Організацією Охорони здоров'я, Програмою ООН з навколишнього середовища та іншими установами, переважна мета яких – «залучення до Казахстану експертної, технічної та фінансової допомоги ООН» [5]. Казахстан веде активну роботу з налагодження економічної та гуманітарної співпраці з далекими від проблем розвитку громадянського суспільства регіональними міжнародними організаціями ісламського світу, зокрема, з Організацією ісламського світу (ОІК), яка 1992 р. стала одним з ініціаторів створення Міжнародної організації зі спільного розвитку тюркської культури і мистецтва (ТЮРКСОЙ). Напрями співпраці з міжнародними організаціями сконцентровано переважно в

економічній площині у сенсі сприяння розвитку окремих видів малого та середнього бізнесу. Зокрема, за участі Програми Розвитку ООН реалізується ініціатива «Стійкий транспорт міста Алмати» (еколого-соціальне спрямування), а «US Aid», окрім гуманітарних програм, сприяє розвитку трудового законодавства, проектам з розвитку малого та середнього бізнесу тощо [2].

У Таджикистані програма з мікрокредитування під назвою «Національна асоціація ділових жінок» працює одразу за двома напрямками: розвиток бізнесу та активна робота над подоланням гендерної нерівності, що є доволі характерним для азійських країн з ісламським суспільством [4]. У цій же державі низкою неурядових організацій (наприклад, Caritas, US Aid, Act Central Asia) спільно з місцевими структурами здійснюється діяльність зі створення та розвитку локальних інститутів, що могли б у подальшому перебрати на себе функції розвитку громадянського суспільства. Загалом же співпраця країни з міжнародними організаціями здійснюється на міжурядовому рівні. До неї залучені Програма з управління ризиками природних катастроф ПРООН (UNDP DRMP), Міжнародна стратегія ООН щодо зниження стихійних лих (ISDR), Всесвітня Продовольча Програма (WFP), Верховний комісар ООН у справах біженців (UNHCR), Дитячий Фонд ООН (UNICEF), Європейська комісія з гуманітарних питань (ECHO), Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (WHO) та низка регіональних і благодійних організацій (Швейцарське Агентство з розвитку та співробітництва (SDC) Японське Агентство з Міжнародного Співробітництва (JICA), Місія Схід, Оксфам Велика Британія, Гуманітарна допомога, HILFSWERK-Австрія, Caritas-Люксембург, Агенція з технічної кооперації і розвитку (ACTED), Counterpart тощо. Як можна помітити з наведеного переліку, така співпраця орієнтована передусім на економічну допомогу країні та на сприяння у розв'язанні гуманітарних проблем.

В Узбекистані працюють проекти ЄС, що надають підтримку реформі кримінального судочинства, допомагають поліпшити якість соціальних послуг, спрямовані на розвиток сільського господарства і певною мірою на зміцнення громадянського суспільства. У цій державі Європейський Союз та Європейська комісія ведуть співпрацю з ЮНІСЕФ у галузі охорони здоров'я матері і дитини, підготовки та реагування на надзвичайні ситуації та розвитку соціального сектора. Проекти, які реалізує ОБСЄ, націлені на розвиток демократизації та верховенство закону, підтримку національних зусиль з боротьби з торгівлею людьми, підвищення обізнаності державних структур і громадськості про належні методи управління та активізацію участі громадськості в питаннях охорони довкілля. Крім того, на міжурядовому рівні країна активно співпрацює з організаціями, зайнятими у конкретних гуманітарних сферах (Програма розвитку ООН (UNDP), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Глобальний фонд з боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією, Фонд народонаселення ООН, Всесвітня організація охорони здоров'я, Об'єднана програма ООН з ВІЛ / СНІДу (ЮНЕЙДС), а також з регіональними організаціями (Шанхайська організація співробітництва (ШОС), Агентство міжнародного розвитку США (USAID), Швейцарське агентство з розвитку та співробітництва і швейцарський секретаріат з економічних справ

(SDC), Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ), Японське агентство з міжнародного співробітництва), а також з міжнародними організаціями економічного характеру (Світовий банк, Азіатський банк розвитку (ADB), Німецький банк розвитку (KfW)) [12].

Чи не найменше розвинутою є співпраця міжнародних організацій, діяльність яких дотична до проблем функціонування громадянського суспільства, з Туркменістаном, який підтримує зв'язки (і то лише після обрання другого президента 2007 р. і певної корекції внутрішньо- і зовнішньополітичного курсу) тільки з ООН у питаннях, окрім економічних, збереження довкілля, протидії тероризму, злочинності та незаконному обігу наркотичних речовин [7].

Складною є ситуація з організаціями громадянського суспільства (особливо неурядовими) у Республіці Білорусь. Нині Білорусь є членом 26 міжнародних організацій (у двох з них – Науковому комітеті ООН з дії атомної радіації та СОТ – вона має статус постійного спостерігача), 11 спеціалізованих структур ООН (ЮНЕСКО, ВООЗ, МОП тощо), 10 регіональних організацій (з них у 4-х у статусі постійного спостерігача), у тому числі ОБСЄ, СЄАП, АСЕАН, ШОС тощо. У співпраці з міжнародними структурами у нинішній політиці Республіки Білорусь переважає східний напрям, сполучений зі свосерідним відтворенням СРСР. Вона бере активну участь у всіх міждержавних об'єднаннях колишніх радянських країн, виниклих за ініціативою Росії: є членом Співдружності Незалежних Держав (СНД) (з 1991 р.), Союзної держави (у союзі з Російською Федерацією з 1996 р.), Євразійського економічного співтовариства (ЄврАзЕС) (з 2000 р.), Митного союзу і Єдиного економічного простору (ЄЕП) (з 2003 р.), Організації Договору про колективну безпеку (ОДКБ) (з 2002 р.). Отже, на цьому напрямі співпраці про сприяння розвитку громадянського суспільства не йдеться.

Після визнання в 1991 р. її незалежності Білорусь почала активну співпрацю із зарубіжними партнерами. Перші роки незалежності були відзначені бурхливим розвитком співробітництва з Європейським Союзом, його структурами й органами. 1995 р. підписано Угоду про партнерство та співробітництво (Partnership and Cooperation Agreement) у політичній, економічній і торговій сфері, метою якої було регулювання взаємних політичних і економічних відносин. Білорусь отримувала значну допомогу в рамках програми ТАСІС, а також по інших каналах. З 1999 р. у країні діє Агентство з міжнародного розвитку (USAID).

Позитивні зрушення було перекреслено виниклим конфліктом інтересів між чинною владою Республіки Білорусь та урядами країн ЄС і США: низка здійснених керівництвом Білорусі заходів були оцінені Заходом як утиск демократії, внаслідок чого угода 1995 р. так і залишилася нератифікованою. Євросоюз відмовився визнати зміни до Конституції Білорусі 1994 р., внесені в 1996 р. У 1997 р. Рада Міністрів ЄС не продовжила дію Угоди про партнерство та співробітництво і відмовилася підтримати вступ Білорусі до Ради Європи. Було припинено також і двосторонні відносини на міністерському рівні, заморожено програми технічної допомоги ЄС.

ПАРЄ також визнала проведені в Білорусі в 1997 р. вибори недемократичними, а тиск на опозицію – незаконним. Унаслідок цього Білорусь втратила статус спеціально запрошеного члена в Асамблеї Ради Європи. У 1998 р. мав місце інцидент, коли дипломатичні представництва у Білорусі були виселені зі своїх резиденцій, що також зіграло свою роль у погіршенні відносин з Європою.

У березні 2005 р. Євросоюз оголосив про намір направити фінансувати «формування громадянського суспільства» в Білорусі, а Європарламент закликав «засудити існуючий білоруський режим як диктатуру». Рішення Європарламенту передбачало проведення певної інформаційної політики ЄС: створення теле- і радіостанцій для мовлення на Білорусь, тоді ж почало мовлення Європейське радіо для Білорусі. Інші форми співпраці з білоруськими НДО залишалися недостатніми. Напередодні президентських виборів 2006 р. сесія ПАРЄ ухвалила чергову резолюцію із засудженням ситуації в Білорусі, Білорусь знову не повернула собі статус країни, спеціально запрошеної до Ради Європи, якого вона була позбавлена 1997 р. через невиконання висунутих умов: розширення повноважень парламенту, запровадження інституту уповноваженого з прав людини, перегляду Виборчого кодексу та закону про пресу.

Разом з тим, 2009 р. Білорусь стала членом проекту ЄС «Східне партнерство», а ПАРЄ підтримала повернення білоруському парламенту статусу спеціально запрошеного за умови введення мораторію на смертну кару – вимога, що й досі не виконана. Тоді ж був відкритий Інформаційний пункт Ради Європи у Мінську на базі Білоруського держуніверситету. Його діяльність мала сприяти розвитку взаємодії між Білоруссю та РЄ, підвищувати інформованість державних органів, громадських організацій, ЗМІ, ВНЗ та громадян Білорусі про основоположні цінності, правові інструменти, досягнення, політику та діяльність Ради Європи. Однак уже наступного, 2010 р., ПАРЄ відкликала свою рекомендацію і вирішила призупинити свої контакти високого рівня з Білоруссю. Після чергових недемократичних виборів у Білорусі у грудні 2010 р. її відносини з ЄС практично припинилися.

Впродовж 2011 р. ЄС неодноразово закликав білоруську владу випустити засуджених у справі «19 грудня» і реабілітувати їх. Того ж року Євросоюз розширив список осіб, яким заборонено в'їзд до країн ЄС. До їх переліку ввійшли чиновники, представники силових відомств, судді, бізнесмени. Після чергового розширення цього списку в лютому 2012 р. МЗС Білорусі відкликав своїх представників з ЄС і Польщі і порекомендував представникам офіційної Варшави та Брюсселя відправитися до своїх країн для донесення позиції білоруської сторони про неприпустимість санкцій стосовно Республіки Білорусь. У відповідь на це, за попереднім погодженням, посла всіх 27 країн ЄС покинули Мінськ і виїхали до своїх столиць. У березні 2012 р. ЄС посилив санкції проти низки фізичних і юридичних осіб Білорусі.

Попри все це, з 2006 р. у Білорусі активізували свою роботу Програми USAID, спрямовані на сприяння надання доступу до об'єктивної інформації та зростанню економічних можливостей населення, а також допомогу в захисті

вразливих груп від таких глобальних викликів, як торгівля людьми та інфекційні захворювання. З червня 2013 р. USAID здійснює Програму підтримки місцевих ініціатив, дія якої розраховано до 2017 р., а виконання завдань покладено на Фонд «Євразія» (США) та Установу «Нова Євразія» (Білорусь). Метою проекту є посилення стійкості громадських організацій та зміцнення їхньої адвокаційної діяльності, а також сталий розвиток професійних та місцевих громад і покращення якості послуг, що надаються громадськими організаціями. Проект спрямовано на організаційний розвиток місцевих громадських організацій, що включає в себе тренінгові програми для членів ГО, а також співпрацю та обмін досвідом з колегами та менторську і грантову підтримку з метою посилення потенціалу ГО для вирішення проблем їх професійних і місцевих спільнот. З жовтня 2013 р. діє Програма зв'язку співтовариств (Community Connections), розрахована до 2017 р. Програма надає білоруським фахівцям, які представляють бізнес, освітню та юридичну сфери діяльності, громадянське суспільство і державні інститути, можливість познайомитися з практичним досвідом їхніх американських колег. Щорічно 60 білорусів з різних сфер діяльності беруть участь у програмі обміну, розробленій відповідно до їхніх професійних інтересів. З 2006 р. понад 340 учасників за підтримки USAID відвідали США [9].

Поступова активізація зв'язків з міжнародними організаціями сприяла виникненню 2007 р. Міжнародного консорціуму «ЄвроБеларусь», метою якого є стимулювання та підтримка проєвропейського розвитку Білорусі як повноправного суб'єкта європейських відносин на всіх можливих рівнях, підвищення якості інформаційного та аналітичного забезпечення представників громадянського суспільства Білорусі, а також їхніх місцевих і міжнародних партнерів, сприяння «організаційному розвитку суб'єктів громадянського суспільства, їх активній і усвідомленій участі в процесах десовєтизації, беларусизації та європеїзації» [11]. Згодом, у 2010 р., у процесі розвитку співробітництва в рамках консорціуму його учасники прийняли програму культурної політики як більш широку та довгострокову програму своєї діяльності.

Станом на 1 квітня 2015 в країні зареєстровано 37 професійних спілок та 22881 профспілкова організація, 2607 громадських об'єднань, з них 228 міжнародних, 707 республіканських і 1672 місцевих. Зареєстровано та поставлено на облік 40314 організаційних структур громадських об'єднань. Зареєстровано 34 союзу (асоціацій) громадських об'єднань, 159 фондів, у тому числі 15 міжнародних, 5 республіканських і 139 місцевих [6]. Діяльність громадських організацій у країні досі зіштовхується зі значними правовими і політичними перешкодами, мета яких – не допущення розвитку громадянського суспільства в країні та його взаємодії з міжнародними структурами. Так, згідно з чинним законодавством діяльність незареєстрованих в офіційному порядку громадських організацій заборонена і карається як кримінальний злочин [8, с. 193]. Процес реєстрації НДО надзвичайно бюрократизований і зазвичай обіймає термін до 1,5 років, нерідкими є випадки відмови у реєстрації [1. с. 255]. Кримінальним кодексом Білорусі передбачено кримінальну

відповідальність за використання коштів іноземних організацій і фондів. Заборонено просвітницьку діяльність ГО [1, с. 256].

В останні роки відзначається поступова активізація контактів з міжнародними і, зокрема, європейськими організаціями на міжурядовому рівні: наприкінці 2012 р. контакти високого рівня між офіційними представниками Білорусі, євроструктур і країн-членів ЄС поновилися. Євросоюз частково скоротив санкційні списки білоруських фізичних осіб і компанії. Незважаючи на обмеження, Білорусь продовжує брати участь у багатосторонньому компоненті ініціативи «Східне партнерство», у рамках якого представники Білорусі здійснюють свій внесок у роботу всіх чотирьох тематичних платформ СП («Демократія, ефективне державне управління та стабільність», «Економічна безпека і зближення з галузевою політикою ЄС», «Енергетична безпека», «Контакти між людьми»). За ініціативою Білорусі у 2011 р. створено Діловий форум СП як платформу для діалогу і співпраці між бізнес-колами та економічними структурами країн-партнерів та ЄС. 2014 р. Білорусь виступила з пропозицією про запуск нової флагманської ініціативи з гармонізації цифрових ринків ЄС та країн-учасниць «Східного партнерства». Тоді ж почалися переговори між Білоруссю та ЄС щодо укладення угод про спрощення візових процедур і реадмісію, а також консультації з питань модернізації для визначення взаємоприйнятної форми майбутньої міжурядової співпраці у цій сфері.

Для реалізації Європейського інструменту сусідства та партнерства в 2007-2013 рр. Білорусі було виділено 71,6 млн. євро на програми та проекти у сфері енергоефективності, регіонального розвитку, стандартизації, екології, медицини. Оперативне управління програмами і проектами ЄС у Білорусі здійснює Координаційне бюро Програми TACIS ЄС у Республіці Білорусь (КБ TACIS), створене 1997 р. на підставі Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом Республіки Білорусь і Комісією Європейських співтовариств. Роль КБ TACIS полягає у розробці та координації проектів ЄС. За програмами транскордонного співробітництва ЄС «Польща – Україна – Білорусь», «Латвія – Литва – Білорусь» та «Регіон Балтійського моря» у Білорусі реалізовано проекти із загальним бюджетом близько 55 млн. євро. Білорусь взяла активну участь у тематичних програмах ЄС ТЕМПУС, Еразмус Мундус, ТАЙЕКС та інших [3].

У 2014 р. Євросоюз прийняв індикативну програму для Білорусі на 2014-2017 рр., що передбачає фінансування проектів та заходів у галузі соціальної політики, екології та розвитку регіонів. Триває процес формування умов для участі Білорусі у нових регіональних та транскордонних програмах співпраці ЄС в рамках Європейського інструменту сусідства на 2014-2020 рр. Перспектива зміцнення таких контактів у світлі загострення ситуації на Сході України, спровокованої та підтримуваної Російською Федерацією, та активної участі Білорусі у спробах світового співтовариства розв'язати виниклий конфлікт, є обнадійливою. Проте поки що істотного покращання ситуації з взаємодією НДО Білорусі з міжнародними організаціями не відбулося.

Використані джерела та література

1. Горбелева Е., Чернышев Ю. Некоммерческие организации в Республике Беларусь: особенности правового и фактического положения / Известия Алтайского государственного университета. – № 4 (80), Т.2., 2013. С. 253 – 258; 2. Деятельность международных организаций в контексте развития гражданского общества в Казахстане // YIV. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://yvivision.kz/post/388781>; 3. Министерство иностранных дел Республики Беларусь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mfa.gov.by/multilateral/organization/list/c723f8823e56d467.html>; 4. Основные тенденции развития неправительственных организаций Таджикистана, роль международных организаций в развитии гражданского общества в Таджикистане, оценка потенциала // Молодежный экологический центр Душанбе. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tabiat.narod.ru/lastnews1.htm>; 5. Посольство Республики Казахстан в Республике Беларусь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kazembassy.by/politic/megdunar.html>; 6. Обзор "Свобода ассоциаций и правовое положение некоммерческих организаций в Беларуси", 2/2015 / Eurobelarus/ – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://eurobelarus.info/news/policy/2015/07/13/obzor-svoboda-assotsiatsiy-i-pravovoe-polozhenie-1507101937.html>; 7. Туркменистан и международные организации: партнерство во имя мира, безопасности и устойчивого развития / Бизнес & политика. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gazeta-bip.net/politics/3412-turkmenistan-i-mezhdunarodnye-organizacii-partnerstvo-vo-imya-mira-bezopasnosti-i-ustojchivogo-gazvitija->; 8. Уголовный кодекс Республики Беларусь. - № 275-3, 9 июля 1999 г. – 1931 с.; 9. Belarus. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.usaid.gov/ru>; 10. Council Regulation (EC) № 168/2007 of 15 February 2007 establishing a European Union Agency for Fundamental Right // OJ L, 53, 22.2.2007; 11. EUROBELARUS – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eurobelarus.info/consortium/>; 12. UNICAF Uzbekistan. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unicef.uz/ru/partnerships/international/>

УДК 32.019.5:321.02(437.1/2)

Ткаченко І.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ.

У статті розглядається питання функціонування організацій громадянського суспільства в Чеській Республіці. Показано особливості розвитку громадянського суспільства в процесі європейської інтеграції країни.

Ключові слова: громадянський сектор, організації громадянського суспільства в Чехії, функціонування НУО в Чехії.

В статті розглядається питання функціонування організацій громадянського суспільства в Чеській Республіці. Показано особливості розвитку громадянського суспільства в процесі європейської інтеграції країни.

Ключевые слова: общественный сектор, организации гражданского общества в Чехии, функционирование НПО в Чехии.

In the article is analyzed the question of functioning of Czech's Republic civil sector. The specialties of civil society development in the process of European integration of the state were shown.

Keywords: civil sector, organizations of the civil society in Czech, functioning of NGO's in Czech.